

زیبای دورو

(هایکو)

فیروزه محمدزاده

انتشارات مهر و دل

زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو - زیبا دورو

سرشناسه	محمدزاده، فیروزه، ۱۳۵۷ -		
عنوان و نام پدیدآور	زیبای دورو (هایکو) / فیروزه محمدزاده.		
مشخصات نشر	تهران: مهر و دل، ۱۳۹۸.		
مشخصات ظاهری	۸۵ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.		
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۱۴۱۲۰-۷		
وضعیت فهرست نویسی	فیبا		
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۱۴		
موضوع	Persian poetry -- ۲۰th century		
رده بندی کنگره	PIR۳۶۱		
رده بندی دیویی	۸۰۰/۶۲		
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۹۰		
	نام: زیبای دورو		
	سراینده: فیروزه محمدزاده		
انتشارات مهر و دل	چاپ یکم	شهرت ماه ۱۳۹۹	
شناسه:	شمارگان:	شبک:	
۰۱۰۰۱۹	۵۰۰ نسخه	۹۷۸-۶۲۲-۷۱۴۱-۲۰-۷	
	چاپخانه: هدی	 9 786227 141207	
	صحافی: ترج		

کتابخانه ملی ایران

زیبا دورو

پیشگفتار

هایکو، شکل بیان ادبی ذن بودیسم

امروزه درباره ذن بودیسم و شکل بیان ادبی آن "هایکو" چه به شیوه و روش سنتی و کلاسیک و چه شیوه تغییر یافته و مدرنش، بحث‌های قابل تأملی صورت گرفته و بیشتر از آنها اظهار نظر بر سویه چستی و ماهیت این شکل و شیوه بیان ادبی ذن بودیسم "هایکو" بوده. مرزها و محدوده آن را پژوهشگران و مفسران تا حدودی ترسیم کرده‌اند. هایکو از نظر شکل و بیان ادبی، دربردارنده عنصر خیال و ترتیب زمانی و عناصر زیستی بر محوریت فصل‌ها و احوال، کلمات و تداعی ذهنی است طبق آنچه در فرهنگنامه شعر ژاپن می‌خوانیم بر اساس نیاز اجتماعی و تأثیرات آیین و روش ذن بودیسم، شکلی از بیان ادبی که منتج از زیست‌بره فرهنگ غالب روستایی و دهقانی و متأثر از شیوه و روش متمرکز و کوچک‌شده و ساده‌ریستی، احترام و نزدیکی به طبیعت در دوره هین در ژاپن ظهور کرد و شروع به رشد و توسعه نمود. به باورها تا سده‌ی نوزدهم میلادی، نام آن را در سراسر جهان ادبیات تحت عنوان "هایکو" می‌نامیدند. این اسلوب و شیوه بیان ادبی که متأثر از فرهنگ و آیین بودائی در ژاپن و چین ظهور کرد، وسیله‌ی آشنایی ملل دیگر و خصوصاً شاعران و نویسندگان برجسته ادبیات انگلیسی و فرانسه در سده‌ی نوزدهم، توانست به پیدایش شیوه‌های نگارشی و اسلوبی شعر ملل دیگر تأثیر به‌سزایی بگذارد. چنانچه در اوایل ۱۹۰۰ نویسندگان و شاعران برجسته انگلیسی و فرانسه به زبانی چون: جمیز جویس، دی لارنس، امی لاول، تی‌اس الیوت، ازرا پوند، جک کراوگ، ای. ای. کارلوس و بلیامز، ریچارد رایت، ای‌ای کمینز، پل الوار، پل والری، خوزه خوان، اشیدر، آلن گینزبرگ و... از این شیوه شعر هایکو ژاپنی تأثیر گرفته و تغییرات عمده‌ی در نحوه نگارش و اسلوب شعر هایکو داده و هایکو مدرن غربی را به ادبیات جهان معرفی نمودند. امروزه دامنه نفوذ این شکل از کوتاه‌ترین شیوه سرایش شعر "هایکو" ژاپنی، در اکثر شیوه‌ها و اسلوب‌های شعری ادبیات جهان عجمین شده و در هر زبان و ادبیاتی تغییر شکل یافته است.

ماتسو باشو - ۱۶۴۴ - به عنوان پایه‌گذار این شیوه بیان ادبی ذن بودیسم در ژاپن است اگرچه منشأ دقیق هایکو مشخص نیست اما پیوند هایکو با طبیعت و شیوه زیست‌بوم زندگی مردمان باستان در آن جزایر و آیین و روش معرفتی بودائی و مدیتیشن روحی و روانی که بر اساس آموزه‌های تزکیه و ریاضت و خلسه و... ذن بودیسم و تأثیرات فلسفی و نظری و عناصر زیستی آب‌وهوا، خاک و آتش و جریان فصول سال و اوقات تقویمی و روزانه که هرکدام عناصر اصلی و مبنایی این شیوه سرایش ادبی به شمار می‌روند، عناصری که در جملاتی مختصر و کوتاه و با روش و تکنیک " ظهور، تعلیق و پیچ‌گیری " در شیوه سنتی و کلاسیک و مدرن آن موجود است و روشی عینی برای کشف و محارفات لحظه‌آنی و ناگهانی که در زیباشناختی ادبی، روشی بسیار شگفت و حیرانگیز است.

هایکوسرایین ژاپنی همچنین ابرشاعرانی از قبیل امرسون، وردورث، والت ویتمن، از طبیعت الهام می‌گرفتند. به علاوه از جمله‌ها و رخداد‌های زیبا و جریانات فصول، به تعبیر دیگری، اشعار این شاعران جهانی، از نزدیک و انس و الفت و احترام به مناظر طبیعی، ارتباط نزدیکی به هم دارند شاعران ژاپنی در بهره‌مندی و بنا به قوانین سخت زندگی رعیتی و دهقانی، زندگی خود را می‌بایست با شیوه‌های زندگی روستایی تطبیق می‌دادند بسیاری از آنان زارع، شکارچی، ماهیگیر و جنگجو و در زندگی غالباً با طبیعت مانوس و در حال هماهنگی بودند بودیسم و شینتویسم دو روش و آیینی بود که پیوسته به آنان می‌آمخت که روح و روان و تن خود را همچون طبیعت با حیوانات و عناصر طبیعی بی‌جان به طرز یکسانی در حالت توازن و اعتدال نگاه‌دارند و همچون طبیعت خود را حفظ نمایند در هایکو سنتی نوعی میزگی و یا خودداری از پرداختن به مباحث و رخداد‌هایی چون زلزله، سیل، بیماری، عناصر جنسی و اروتیسم و جنبه‌های زشت طبیعت وجود دارد و در مقابل این خودداری و ریاضت، شاگردان باشو به اشیاء و عناصر طبیعی همچون گل، درختان، پرندگان، آفتاب و ماه و عشق واقعی واکنش نشان دادند که قدرت جذب و شگفتی بسیاری داشت آنان به واسطه‌ی امرار معاش و شغل و حرفه خود مجبور بودند با جنبه‌های منفی طبیعت مقابله کنند اما اشراف، کاهنان، نویسندگان و هنرمندان، زیبایی و لذت را در بدیده‌های طبیعی و جنبه‌های مثبت نیروهای طبیعت ترویج می‌کردند.

گروه دوم تمام هم خود را وقف ایدئال کردن و یا عاشقانه‌تر جلوه دادن طبیعت و عناصر طبیعی و تحمیل فلسفه و آیین بودائی و شنتویی قراردادند اینان در آن دوره گروه نخبگان و فرهیختگان ژاپن را تشکیل دادند و همچنین هرکدام شاعر برجسته هایکو، به شیوه ابداعی که به بیان ادبی رویکرد آیین و دین بودائی و شینتویی معروف شدند.

شکل سنتی شعر هایکو بر اساس تعداد هجا به ترتیب ۵،۷،۵ در طول سه سطر بیان می‌شود در اواسط سده‌ی شانزدهم، این شیوه و روش بیانی بین دهقانان شروع به رشد کرد که نسبت به گذشته پایداری و سهولت بهتری یافت نام این شکل جدید شعر haikai نام داشت که بعدها به renku تغییر نام داد شکل سنتی haiku ژاپنی همان‌طور که امروزه مطرح است در اواخر سده‌ی هفدهم توسط ماتسو باشو ظهور کرد با این‌حال تا سده‌ی نوزدهم شیوه و شکل ساختاری اصولی به‌عنوان "هایکو" در ژاپن متداول نبوده و زین ساختار سبک نبود، باشو جنگجویی بود که پس از مرگ استادش در سال ۱۶۶۶ بر اساس عشق و علاقه‌اش به استاد، دچار انقلاب روحی شد و برای همیشه سلاح را کنار گذاشت و به شاعری پرداخت او در مسافرتش به شهر "Idu" توکیو کنونی، با فلسفه و آیین و روش "ذن بودیسم" آشنا شد فلسفه و روش آیینی ذن بودیسم و شنتویسم، دو روشی بود که باشو سعی کرد با الهام از فلسفه نظری آن‌ها و تطبیق و ادغام "رهایی و گریز و خلسه" که از خصایص اصلی و فلسفه زیستی آیین بودائی است هایکوهایی را بسراید و در این کار با الهام از مناظر و عناصر طبیعی و زیست‌بوم و تلفیق روش‌ها و آداب و مناسک فعالیتی زیستی و فرهنگ باطنی ژاپنی، هایکوهای متفاوت و بدیعی را سرود و بدین ترتیب شاگردانش نیز بر اساس تجربه‌های زیستی خود، تفکر بودائی و جنبه‌های معرفتی و اندیشگی ذن بودیسم را در اشعار خود نمودند.

فیریه زاده